

Sygn. akt III CZP 113/22

POSTANOWIENIE

Dnia 25 listopada 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Mariusz Załucki (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Kamil Zaradkiewicz

SSN Beata Janiszewska

w sprawie z wniosku T. T.

z udziałem E. T.

o odłączenie części nieruchomości z Kw nr [...], założenie nowej księgi wieczystej i
wpis prawa własności,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 25 listopada 2022 r.,

na skutek zagadnienia prawnego przedstawionego

przez Sąd Okręgowy w Sieradzu

postanowieniem z dnia 11 kwietnia 2022 r., sygn. akt I Ca 69/22 i I Ca 70/22,

**stwierdza, że dokonana w dniu 23 września 2022 r. czynność
określona jako postanowienie Sądu Najwyższego jest
orzeczeniem nieistniejącym.**

K. Zaradkiewicz M. Załucki B. Janiszewska
zgłaszam zdanie odrębne

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Sieradzu postanowił zwrócić się do Sądu Najwyższego o udzielenie odpowiedzi na zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości. Wyznaczony do składu sądu do rozpoznania pytania Sądu Okręgowego i ewentualnego podjęcia uchwały w sprawie zarządzeniem Prezes Sądu Najwyższego kierującej pracami Izby Cywilnej SSN Jacek Widło zażądał wyłączenia go od orzekania w sprawie. Jako podstawę wskazał art. 51 k.p.c., oraz odpowiednio stosowane art. 48-49 k.p.c., oraz ewentualnie art. 44[1] § 1 k.p.c.

W uzasadnieniu wskazał, iż wniosek złożono z uwagi na treść wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu z 8 listopada 2021, (*Dolińska-Ficek, Ozimek*), z którego – w ocenie tego Sędziego wynika – że orzeczenie wydane przez sąd, w skład którego uczestniczy sędzia powołany na urząd sędziego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2018 r., poz. 3), narusza standard z art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (sądu ustanowionego ustawą). Powoduje to w ocenie wnioskodawcy poważne ryzyko traktowania orzeczenia wydanego w takiej sytuacji jak w warunkach nieważności postępowania. Wskazał on w związku z tym, iż wniosek jest uzasadniony dobrem wymiaru sprawiedliwości, interesem stron i ich prawem do rzetelnego procesu oraz dobrem państwa.

Sąd Najwyższy postanowieniem z 23 września 2022 r. „stwierdził, że SSN Jacek Widło podlega wyłączeniu od rozpoznania zagadnienia prawnego w sprawie”.

Następnie zarządzeniem Prezes Sądu Najwyższego kierującej pracami Izby Cywilnej, w związku z w/w postanowieniem Sądu Najwyższego, w miejsce SSN Jacka Widły do składu sądu została wyznaczona SSN Beata Janiszewska, która w planie sesji Izby Cywilnej w danym miesiącu pełniła funkcję sędziego rezerwowego.

Powyższe okoliczności stanowiły podstawę wątpliwości Sądu Najwyższego w niniejszej sprawie co do składu, w jakim Sąd winien rozpoznać zagadnienie prawne. Właściwe ukształtowanie składu sądu to bowiem okoliczność, którą sąd musi brać pod uwagę z urzędu w każdym stanie sprawy. Właściwe ukształtowanie składu ma przy tym m.in. znaczenie praworządnościowe, albowiem – w szerszej

perspektywie – wpisuje się w konstytucyjnie gwarantowane prawo obywatela do sądu właściwego, w tym także właściwie obsadzonego i bezstronnego (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP). W tym sensie, wniosek o wyłączenie sędziego, uwzględniony z naruszeniem obowiązujących przepisów, mając wymiar zarówno procesowy, jak i ustrojowy, w obu znaczeniach pozostaje instrumentem mogącym ingerować w urzeczywistnienie prawa do sądu.

Tak właśnie należało ocenić postanowienie Sądu Najwyższego stwierdzające istnienie przesłanek wyłączenia sędziego SSN Jacka Widło. W tym zakresie Sąd Najwyższy podziela w całości argumentację zawartą w postanowieniu Sądu Najwyższego z 18 listopada 2022 r., II CSKP 205/22. Z orzeczenia tego wynika m.in., że niekonstytucyjne, a zatem niedopuszczalne, jest rozpoznanie wniosku o wyłączenie sędziego, który obejmuje zarzuty odnoszące się do okoliczności jego powołania (wyroki Trybunału Konstytucyjnego: z 2 czerwca 2020 r., P 13/19; z 23 lutego 2022 r., P 10/19; z 10 marca 2022 r., K 7/21). Orzeczenia ETPC odwołujące się do okoliczności powołania sędziego w zakresie w jakim nawiązują do oceny dokonanej w niekonstytucyjnym akcie normatywnym, jakim jest wyeliminowana z obrotu prawnego na skutek wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 20 kwietnia 2020 r., U 2/20, uchwała z 23 stycznia 2020 r. połączonych składów Izby Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego (BSA I-4110-1/20) w żaden sposób nie zmieniają tego stanu rzeczy.

Uwzględnienie w aktualnym stanie normatywnym w Polsce wniosku opartego na takiej podstawie jak w/w jest wadliwe. Żaden akt stosowania prawa, którego podstawą miałyby być norma wyeliminowana na mocy orzeczenia Trybunału, nie może być wydany, a tym bardziej, w przypadku jego przedłożenia, respektowany w obrocie prawnym. Orzeczenie takie, jako ignorujące moc powszechnie wiążącą orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego (art. 190 ust. 1 Konstytucji RP), jest wydane *ultra vires*, będąc jednocześnie rażąco sprzecznym z obowiązującym w Polsce porządkiem prawnym. Orzeczenia, które czynią w istocie podstawą prawną normę wyeliminowaną z obrotu prawnego, która sama nie miała podstawy konstytucyjnej, są sprzeczne z art. 7 Konstytucji RP, a to wobec braku kompetencji jakiegokolwiek organu władzy publicznej, w tym sądu, do dokonywania

– choćby pośrednio – kontroli czy oceny prawidłowości procedury nominacyjnej na urząd sędziego, a tym bardziej wywodzenia z niej dalszych skutków prawnych. Jakikolwiek wniosek o wyłączenie sędziego oparty na takiej podstawie, z uwagi na sprzeczną z Konstytucją RP wykładnią przepisów prawa i wkroczenie przez ETPC w sferę zastrzeżoną organom konstytucyjnym, w tym Trybunałowi Konstytucyjnemu, winien podlegać jako niedopuszczalny odrzuceniu z powodu rażącego wykroczenia poza ramy konstytucyjne. W taki właśnie sposób winno zostać rozstrzygnięte żądanie wyłączenia złożone przez SSN Jacka Widłę. Tak się jednak nie stało, a z tego powodu, postanowienie Sądu Najwyższego z 23 września 2022 r. nie ma uzasadnienia w obowiązującym w Polsce stanie prawnym, jest z nim rażąco sprzeczne.

Ponadto, w niniejszym postępowaniu konieczność odrzucenia wniosku jako niedopuszczalnego wiąże się także z oceną charakteru rozpoznania zagadnienia prawnego przez Sąd Najwyższy. Rozpoznanie zagadnienia nie jest rozpoznaniem sprawy cywilnej w rozumieniu prawa procesowego cywilnego (art. 1 k.p.c.), mimo że ma wpływ na rozpoznanie sprawy i w tym znaczeniu wobec niej – z wyjątkiem zagadnień rozpoznawanych w trybie art. 83 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym – ma charakter akcesoryjny. Instytucja ta służy rozstrzygnięciu określonego problemu prawnego o charakterze abstrakcyjnym, podejmowanym wówczas, gdy zachodzi rzeczywista potrzeba wyjaśnienia poważnych wątpliwości co do prawidłowej wykładni przepisów podlegających zastosowaniu przez sąd w rozpoznawanej sprawie. To, że problem prawny ma pozostawać w bezpośrednim związku z mającym zapaść w sprawie rozstrzygnięciem, a w związku z tym musi mieścić się w zakresie stanu faktycznego rozstrzyganej przez sąd sprawy, nie zmienia „odpersonalizowanego” charakteru rozstrzygnięcia zagadnienia prawnego. Dlatego rozstrzygnięcie zagadnienia o charakterze abstrakcyjnym nie może być traktowane jako mieszczące się w pojęciu rozpoznania sprawy w rozumieniu przepisów o wyłączeniu sędziego (postanowienie SN z 6 października 2022 r., III CZP 88/22).

Jednocześnie stwierdzenie istnienia przesłanek wyłączenia sędziego – jak to uczynił Sąd Najwyższy w niniejszej sprawie – sugeruje przy tym, że nie chodzi tu o wyłączenie na wniosek sędziego orzeczeniem konstytutywnym (*iudex suspectus*),

tylko stwierdzenie podstaw wyłączenia deklaratoryjnego (*iudex inhabilis*). Jedynym przepisem prawa polskiego na gruncie procesu cywilnego zawierającym unormowanie wyłączenia sędziego z mocy ustawy jest art. 48 k.p.c. Wskazane tam powody wyłączenia są określone kategorycznie i żaden z nich nie dotyczy sytuacji wskazanej w żądania SSN Jacka Widło. Przepisu tego nie można też stosować *per analogiam*. Także i z tego powodu orzeczenie z 23 września 2022 r. nie ma uzasadnienia w obowiązującym w Polsce stanie prawnym.

Orzeczenie sądu, które zawiera rozstrzygnięcie niemające żadnego uzasadnienia w obowiązującym stanie prawnym, czy wręcz jest z nim rażąco sprzeczne, nie może wywierać takich skutków prawnych, jakie wywierają prawidłowe rozstrzygnięcia. Takie stanowisko należy wyprowadzić z istoty sądowego wymiaru sprawiedliwości, w ramach którego sądy są obowiązane stosować prawo, a wszelkie decyzje podejmowane w ramach niezawisłego orzekania, muszą pozostawać w zgodzie z Konstytucją i ustawami (art. 178 ust. 1 Konstytucji RP). Rozstrzygnięcia sądu muszą więc znajdować uzasadnienie w obowiązujących normach prawnych, które z kolei muszą być wyinterpretowane z przepisów prawa, z zachowaniem powszechnie przyjętych reguł wykładni prawa. Z tego powodu, wydanie rozstrzygnięć, które nie mają żadnego umocowania w obowiązującym stanie prawnym, nie ma nic wspólnego z sądowym stosowaniem prawa, które przyjęte jest w demokratycznym państwie prawa. Dlatego konieczne jest pozbawienie skutków prawnych takich orzeczeń.

Orzeczenie uwzględniające żądanie sędziego wyłączenia od rozpoznania sprawy jest orzeczeniem niezaskarżalnym. Jediną dostępną drogą na gruncie prawa procesowego cywilnego do pozbawienia go skutków prawnych jest stwierdzenie jego nieistnienia. Z uwagi na wskazane powyżej wadliwości postanowienia Sądu Najwyższego z 23 września 2022 r., które nie są usuwalne w inny sposób, Sąd Najwyższy stwierdził jego nieistnienie. Nieistnienie orzeczenia, w tym z uwagi na jego sprzeczność z art. 190 ust. 1 Konstytucji RP, musi być badane przez sąd w każdym stanie i stadiach sprawy, w której orzeczenie to zostało wydane (por. postanowienie SN z 26 lipca 2016 r., III CZ 25/17).

Dlatego Sąd Najwyższy, na podstawie wymienionych przepisów, orzekł jak w sentencji postanowienia.